

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

**Статус и
активности
општинских
комисија за
равноправност
полова у Босни и
Херцеговини
Преглед и препоруке**

Српски језик

Август 2009. године

Резиме

Као што је потврђено на Министарском савјету у Москви 1991. године, успостављање дјелотворних државних механизма, којима се ће побољшати равноправност између мушкараца и жена, представља кључну обавезу држава чланица ОЕБС-а. Мисије ове организације имају задатак да пруже подршку у том погледу и да, тамо гдје је то неопходно, унаприједе поштовање стандарда Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена у државама домаћинима.

Овим извјештајем Мисије ОЕБС-а у Босни и Херцеговини о стању у вези са равноправношћу полова даје се преглед ефикасности постојећих домаћих инструмената у погледу равноправности полова на локалном нивоу. Њиме се општинама даје преглед кључних стандарда и позитивне праксе у свјетлу њихове одговорности за равноправност полова. Пружање савјета у овом тренутку такође служи реализацији државног Акционог плана за равноправност полова, у оквиру кога општине имају важну, иако нејасну функцију. Укратко, у овом извјештају оцјењује се улога општинских комисија за равноправност полова и размјере у којима њихово дјеловање може да буде ојачано.

Поред осталих препорука, Мисија ОЕБС-а позива ентитетске центре за равноправност полова да повећају своју подршку општинским комисијама за равноправност полова тако што ће обновити инструкције за њихово успостављање и повећати могућности за обуку. Општинама, као и комисијама за равноправност полова, савјетује се да усвоје локалне акционе планове за равноправност полова, који узимају у обзир Закључне примједбе УН-овог Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена, упућене Босни и Херцеговини. Чак, у овим активностима, као и у свим другим активностима, препоручује се да органи власти искористе стручно знање грађанског друштва и омогуће да квалификовани представници невладиних организација буду директно укључени у рад комисија за равноправност полова.

Садржај

1. Увод	75
2. ИСПУЊАВАЊЕ ОБАВЕЗА У ПОГЛЕДУ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА НА ЛОКАЛНОМ НОВОУ	78
а) Правни оквир заштите људских права и одговорност општина.....	78
б) Чланови комисија за равноправност полова	79
ц) Одговарајућа буџетска издвајања.....	81
д) Планови општина када је у питању равноправност полова	82
е) Улога грађанског друштва	83
3. Закључне напомене и препоруке	85

1. Увод

Равноправност мушкараца и жена представља стандард који је заштићен практично сваким обавезујућим правним инструментом о људским правима и он треба да буде један од приоритета политике дјеловања држава чланица ОЕБС-а. Два међународна споразума и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода штите равноправно уживање права као основни принцип остварења свих људских права.¹ Једнака права жена и мушкараца такође су међу водећим темама Хелсиншког завршног документа из 1975. године.² Државе чланице ОЕБС-а су 1983. године поновно нагласиле своју обавезу ка испуњењу тог циља и сложиле се “... да предузму све активности неопходне за промовисање једнако дјелотворног учешћа мушкараца и жена у политичком, економском, друштвеном и културном животу.”³ Након тога, 2004. године, Организација је позвала *своје мисије* да помогну у реализацији Акционог плана за промоцију равноправности полова, у подручју ОЕБС-овог дјеловања, укључујући “... изградњу локалних капацитета и стручног знања о питањима равноправности полова ...”.⁴

Што се тиче Босне и Херцеговине, успостављен је институционални оквир са додатком да побољша спровођење ових стандарда у домаћој пракси. Успостављањем центара за равноправност полова у оба ентитета 2000. и 2001. године учињени

---

1 *Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима*, члан 3, и *Међународни споразум о грађанским и политичким правима*, члан 3. Ови споразуми посебно се позивају на *Општу декларацију о људским правима* из 1948. године, која је утврдила равноправност као заједнички стандард који треба да постигну сви народи. *Види такође Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода*, члан 5 и Протокол 12 и преамбуле горенаведених правних инструмената.

2 Хелсиншки завршни докуменат, члан 1 (VII).

3 Мадрид 1983. године, принцип 16. Више информација доступно на: http://www.osce.org/documents/mcs/1980/11/4223_en.pdf

4 ОЕБС-ов Акциони план за промоцију равноправности полова, 7. децембар 2004. године, поглавље V, параграф д. Више информација доступно на: http://www.osce.org/documents/mcs/2004/12/3917_en.pdf

су први велики кораци у том правцу. Усвајање Закона о равноправности полова, на државном нивоу, 2003. године, консолидовало је те мјере. Тим Законом, наредне године успостављена је централна Агенција за равноправност полова, као кровна институција за усаглашавање иницијатива за равноправност полова у јавном и приватном животу у цијелој држави.⁵ Поред тога, оба ентитетска центра за равноправност полова издала су инструкције које позивају општине да буду директно укључене у повећање степена равноправности полова. У том смислу, треба успоставити општинске комисије за равноправност полова, чији би главни мандат био да омогући примјену важећег закона и стандарда о равноправности полова на нивоу локалних органа власти.

Након тога, државна Агенција за равноправност полова, у сарадњи с ентитетским центрима за равноправност полова и организацијама грађанског друштва, израдила је Акциони план за равноправност полова.⁶ Усвојен 2006. године, овај План утврђује велики број приоритетних питања у области равноправности мушкараца и жена, које треба ријешити у року од пет година. У Плану конкретно пише да је неопходно усагласити општинске прописе, ојачати политичку подршку за равноправност полова и повећати сарадњу са грађанским друштвом, као и са другим општинским институцијама и агенцијама одговорним за питања која се тичу равноправности полова. Одговорност за реализацију Акционог плана за равноправност полова већином лежи на механизмима за равноправност полова на државном и ентитетском нивоу, мада се многе конкретне тачке односе на питања којима се баве комисије за равноправност полова.

Без обзира на те мјере, неки трендови који се односе на равноправност полова у Босни и Херцеговини и даље изазивају велику забринутост.⁷ Жене су недовољно заступљене на кључним извршним радним мјестима и у политичким органима на свим нивоима власти. Пошто мали број парламената и скупштина општина/општинских вијећа достиже макар 14 процената жена у својим редовима, могли бисмо да се запитамо у којој мјери су програми политичких странака успјели да узму у обзир ставове жена.⁸ Слична неуравнотеженост, када је у питању равно-

5 Закон о равноправности полова (Службени гласник БиХ, бр.56/03). Више информација доступно на: <http://www.arsbih.gov.ba/?PID=3&RID=39>

6 Акциони план за равноправност полова у Босни и Херцеговини из 2006. године (још необјављен у Службеном гласнику БиХ). Више информација доступно на: <http://www.arsbih.gov.ba/?PID=3&RID=39>

7 На примјер, УН-ов Комитет за елиминацију дискриминације жена био је експлицитно забринут због друштвене улоге полова у Босни и Херцеговини. У областима избора образовног профила, стања на тржшту рада и учешћа у јавном животу, они су исказали забринутост у вези са "... стереотипима о улози и одговорностима жена и мушкараца у породици и друштву уопште..." Закључне примједбе комитета за елиминацију дискриминације жена: Босна и Херцеговина (CEDAW/C/BIH/CO/03) 2. јуни 2006. године, параграф 23. Више информација доступно на: <http://www.arsbih.gov.ba/?PID=3&RID=77>.

8 Извјештај о развоју човјечанства 2007/2008. Борба против климатских промјена: људска солидарност у свијету који се мијења, UNDP 2007, Почетак на стр. 227.

правност полова, преовлађује у сфери социјалних и економских права. Самохране мајке, старице, расељене жене, жене повратнице, жене са посебним потребама и Ромкиње, претјерано су заступљене међу становништвом које живи испод границе сиромаштва.⁹

Поред тога, у анализама из 2006. године о томе колико држава поштује своје обавезе преузете у складу са Конвенцијом о елиминацији свих облика дискриминације жена, Комитет за елиминацију свих облика дискриминације жена посебну пажњу посветио је дјелотворности институционалних дјеловања у држави. Поред осталог, Комитет је цијенио стварање механизма у извршној и законодавној власти на свим нивоима, укључујући механизме унутар општина. Међутим, констатујући забринутост у вези са недовољним бројем особља и неодогавајућим ресурсима за 'механизме за напредак жена', Комитет је препоручио Босни и Херцеговини да настави с изградњом капацитета на свим нивоима власти. Наиме, он је навео да постоји 'колективна одговорност' владиних агенција да примијене одредбе Конвенције.¹⁰

Међутим, Акциони план не описује подробно како ове препоруке треба преточити у конкретне локалне активности. Умјесто тога, реализација Плана у рукама је општина и њихових комисија за равноправност полова. Имајући то у виду, а на основу улоге посматрача поштовања људских права према Анексу 6 Дејтонског мировног споразума, овим извјештајем Мисије ОЕБС-а у Босни и Херцеговини јавности се представљају кључни резултати, који проистичу из посматрања стања када су у питању равноправност полова и институције за заштиту људских права, успостављене на локалном нивоу. Ови резултати се објављују у тренутку када новоизабране скупштине општина/опћинска вијећа (СО/ОВ) кандидују чланове комисија за равноправност полова и када се осмишљавају одлучни кораци ка потпуној реализацији домаћег Акционог плана. У извјештају се дају одређене препоруке државним и ентитетским институцијама, општинама и комисијама за равноправност полова. Оне су осмишљене тако да помогну у реализацији Акционог плана на локалном нивоу и ојачају укупни институционални оквир за конкретно бављење питањима од значаја за равноправност полова. У прилогу извјештаја налази се табела која показује разлике у пракси и прогрес општина посматраних, у овом погледу.

9 Види горе

10 Види горе фуснота 7, параграф 20

2. Испуњавање обавеза у погледу равноправности полова на локалном нивоу

а) Правни оквир заштите људских права и одговорност општина

Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (eng. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women - CEDAW*), коју је Босна и Херцеговина преузела као наследица бивше државе 1993. године, наведена је на листи међународних конвенција о људским правима у анексу Устава БиХ. Њени стандарди стога представљају интегрални дио домаћег правног система. У вези са термином 'пол', постоји експлицитно признање унутар конвенције да би могле бити неопходне модификације друштвених и културних образаца мушкараца и жена због:

Елиминације предрасуда и обичајне и сваке друге праксе засноване на идеји инфериорности или супериорности било ког пола или на стереотипним улогама мушкараца и жена.¹¹

CEDAW такође успоставља обавезу тзв. позитивне дискриминације ради постизања *de facto* равноправности у свим подручјима и на свим нивоима власти, било путем законодавства, правне заштите или аранжмана неопходних у јавним институцијама државе.

Било који орган државе може да буде сматран прекршиоцем CEDAW-а или других обавезујућих споразума о равноправности полова.¹² Ова општа одговорност за заштиту људских права наведена је и у Уставу БиХ, који налаже да ентитети и њихове институције треба да се придржавају међународних обавеза, као што су стандарди CEDAW-а о равноправности полова. Ентитетски устав и њихови закони о организацији јединица локалне самоуправе подробније се баве тим кон-

11 Види горе. Члан 5(1).

12 Види на примјер „Нацрт чланова о одговорности држава за међународно противправно дјеловање (A/56/10) 2001. године, члан 4: “Дјеловање било ког државног органа сматра се актом те државе према међународном праву, без обзира да ли тај орган врши законодавну, извршну, судску или неку другу функцију, без обзира на позицију коју заузима унутар организације државе и без обзира на његов карактер као органа централне власти или органа територијалне јединице државе”. Више информација доступно на: http://untreaty.un.org/ilc/texts/9_6.htm

цептом и утврђују да су општине органи ентитета, те стога и државе.¹³ Другим ријечима, не само централни органи власти, него и општине имају одговорност да елиминишу дискриминацију и спречавају предрасуде према женама, што чини кључну компоненту њихове функције.

Усвајањем Закона о равноправности полова 2003. године, концепт равноправности полова и мјере тзв. позитивне дискриминације уведени су једним домаћим правним актом. У уводном појашњењу, чланом 4. тог Закона дефинисан је концепт пола: "... друштвено успостављена улога жена и мушкараца у јавном и приватном животу, за разлику од истог израза који даје биолошко одређење."¹⁴

Поред тога, овај Закон прописује да ће равноправност полова бити на снази свуда у држави, укључујући ентитете и општине и потврђује улогу локалних нивоа власти у том смислу. У члану 21., Законом се захтијева од надлежних органа власти свуда у Босни и Херцеговини да

Предузму све одговарајуће и потребне мјере ради примјене одредаба прописаних овим Законом, укључујући [...] доношење програма мјера ради постизања равноправности полова у свим областима и на свим нивоима власти (...)¹⁵

У духу ове одредбе, ентитетски центри за равноправност полова препоручили су да мандат општинских комисија за равноправност полова треба да уврсти посматрање, извјештавање и координацију о питањима равноправности полова на локалном нивоу.

б) Чланови комисија за равноправност полова

Како је демонстрирано у анексу, многе општине тек треба да успоставе такву комисију, али међу онима које су то учиниле, велика већина њих дјелује као тијело унутар скупштине општине/опћинског вијећа.¹⁶ Друге су успостављене у канцеларијама начелника као помоћна функција и зато су дио извршне функције општине. Што се тиче поступака именовања, слични су поступцима именовања

13 Устав Републике Српске (Службени гласник РС, бр. 6/92, 8/92, 15/92, 19/92, 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96 и 21/96), члан 5, и Устав Федерације Босне и Херцеговине (Службени гласник ФБиХ, бр. 1/04 и 13/97), поглавље II, члан 1 Закона о територијалној организацији и локалној самоуправи РС имплицира у члану 20 и 26 да општине имају дужности у вези с уживањем права грађана. Што се тиче Федерације БиХ, Закон о основама локалне самоуправе наводи експлицитније да општине треба да створе 'услове' за заштити људских права.

14 Види горе, фуснота 5, поглавље III, члан 4. Овим чланом такође су дефинисани и други кључни концепти, као што су 'насиље на основу пола' и 'сексуално узнемиравање'

15 Види горе, фуснота 5, поглавље XV, члан 21

16 Регулаторно тијело општине зове се „скупштина“ у Републици Српској, а „вијеће“ у Федерацији БиХ.

сталних општинских комисија, као што је комисија за буџет, прописе или капитална улагања, у које чланове бирају политичке странке којима припадају. Због тога је примарни циљ задовољити заступљеност политичких странака, а Мисији ОЕБС-а у Босни и Херцеговини познато је само неколико именовања којима је претходила ревизија биографија потенцијалних кандидата, што обухвата и радно искуство у области равноправности полова.¹⁷

Стога и не изненађује што је праћење рада показало да многи чланови комисија посједују недовољно знање о основама равноправности полова. На примјер, неки не познају Закон о равноправности полова и начин на који је повезан са локалном управом и радом комисија. Погрешне представе о основним концептима важећег закона представљају широко распрострањен проблем. Надаље, и дјелимично због широко распрострањеног опажања да је равноправност полова само у интересу жена, веома мали број чланова комисија су мушкарци.

Ако општина покуша да унаприједи поступак именовања, неће наићи на много подршке у Акционом плану за равноправност полова. Можда поглавље II, под насловом: ‘Сарадња и јачање капацитета’, које говори о усклађивању прописа са Законом о равноправности полова Босне и Херцеговине, пружа неку основу за ревизију ових инструмената. Обраћајући се органима власти и комисијама за равноправност полова на свим нивоима, Планом се позива на успостављање „... поступака успјешног спровођења и извршења [Закона о равноправности полова], у складу са препорукама Одбора УН-а за Конвенцију о елиминацији дискриминације жена (CEDAW)“.¹⁸

Овакав недостатак конструктивних смјерница чини се несрећном околношћу. Крајње је упитно да ли су чланови који немају основних радних квалификација, којима недостаје релевантно образовање, који немају способност опажања у погледу питања равноправности полова и једнаких прилика и који не показују занимање за активну промоцију равноправности полова, способни да успоставе модалитете рада општине у области равноправности полова.¹⁹

Као прелиминарна мјера, може се, на примјер, размотрити формулисање обавезујуће декларације за чланове комисија којом се сваки именовани члан обавезује на поштовање релевантних закона и равноправности полова. Иако не формално обавезујућа, оваква стандардизована писана декларација, потписана при именовању, може да одреди правац рада и да послужи као средство преузимања одговорности према грађанима општине. Што се тиче судија у Босни и Херцеговини, који су морално везани Етичким кодексом Високог судског и тужилачког савјета о непристрасности и независности судија, грађани ће знати

17 Види анекс ради овог извјештаја.

18 Акциони план у области равноправности полова, поглавље II, прва тачка активности.

19 У складу са Законом о равноправности полова, поглавље XVII, члан 28, став 1(6) и став 2, члану комисије ће се изрећи финансијска санкција у случају „... јавног представљања било којег лица на увредљив, клеветнички или омаловажавајући начин у смислу пола.“

да званичници који раде у области равноправности полова обављају своје дужности у складу с одговарајућим стандардима из ове области. Такође ће се повећати и осјећај непристрасности у погледу политичког дјеловања општине у којој раде чланови комисије. Још једна могућност је саставити општи опис послова за чланове комисије, који може да послужи као важно средство у процесу именовања и као корак ка институционализацији ових позиција на локалном нивоу којима ће се омогућити квалитет рада и услуга.

Међутим, питање јачања одговорности према јавности није у искључивој надлежности комисија за равноправност полова и самих општина. Да би се то остварило, центри за равноправност полова морају озбиљно да схвате своју надзорну улогу и да потпомогну израду процедура којима би се подигао ниво знања о стандардима у области равноправности полова међу члановима комисија, као и ниво ефикасности рада комисија за равноправност полова.

ц) Одговарајућа буџетска издвајања

Већина комисија за равноправност полова нема властите буџете за спровођење активности. Неки чланови комисија су, у контактима са Мисијом, покренули ово питање као основни проблем, напоменувши да без одговарајућих ресурса за обављање задатака, комисијама пријети опасност да постану чисто козметичка тијела, без видљивих резултата унутар својих општина. У сваком случају, само неколико комисија захтијева финансијска средства за обављање активности, а још и мањи број њих ради на обухватању питања равноправности полова кроз процес планирања буџета општине. Још једном, то одражава недостатак одговорности и свијести о значају ових питања многих чланова комисија.

Заиста, таква критика у вези са ресурсима комисија за равноправност полова изгледа да одражава шири проблем у области људских права у Босни и Херцеговини. На примјер, УН-ов Одбор за економска, социјална и културна права, вршећи ревизију нивоа поштовања Међународног споразума о економским, социјалним и културним правима од стране Босне и Херцеговине, нагласио је да недостатак финансијских средстава и одговарајућег кадра онемогућава организације и комисије у Босни и Херцеговини, које дјелују у области људских права, да испуњавају свој мандат.²⁰

Ипак, треба признати да је недостатак буџетских издвајања повезан са проблемима остваривања резултата на локалном нивоу, што је индикативно у смислу ограниченог знања и лоших програма у области равноправности полова. Због тога би повећања у буџетским издвајањима требало да буду комплементарна с израдом локалних акционих планова да би се манифестовала стварна посвећеност општине раду у области равноправности полова.

20 Закључна запажања Одбора за економска, социјална и културна права (E/C.12/BIH/CO/1), 24. 1. 2006, став 34 и 38. Више информација доступно на: <http://www.ars.bih.gov.ba/?PID=3&RID=77>

д) *Планови општина када је у питању равноправност полова*

Од 21 општине приказане у анексу, неких једанаест не посједују одговарајући докуменат којим се утврђују главна питања у области равноправности полова унутар дате општине. Исти број се односи и на текуће активности на информисању јавности о њиховом постојању или мандату. Због тога, многи грађани не знају за чињеницу да постоји тијело које је задужено за праћење стања и промовисање равноправности полова унутар њихових општина. Из истог разлога отежано је успостављање дијалога између грађана и чланова комисије у њиховим општинама, те тиме и могућност чланова да одговарају јавности за обављени посао.

Умјесто тога чланове новоуспостављених комисија за равноправност полова требало би савјетовати да простудирају Закључне примједбе Одбора CEDAW-а за Босну и Херцеговину. Оне нуде добар основ за формулисање локалних приоритета, не само као средство инспирације већ и као средство за утврђивање непосредних проблема у области равноправности полова и рјешења за њих. Поред тога, Закључне примједбе су сасвим доступне на нашем језику и докуменат је далеко конкретнији и краћи него државни Акциони план за равноправност полова. У ствари, коришћење препорука Одбора подстаћи ће заузимање јединственог става на путу државе ка потпуном поштовању Конвенције. Акциони план за равноправност полова заснован је на овом документу и поновно наглашава да је ради постојања и унапређења развоја кадра у оквиру система, потребна едукација и подизање нивоа свијести, када је у питању CEDAW.

На примјер, Закључним примједбама сугерише се да комисије за равноправност полова промовишу равноправну заступљеност жена и мушкараца у политичким странкама и на кључним извршним позицијама. Прикупљање података о броју жена и мушкараца који врше јавне функције, који су корисници система социјалне заштите и који траже заштиту агенција за примјену закона, представља још једну кључну препоруку Закључних примједба.²¹ Слично томе, разврстани подаци би требало да буду доступни када је у питању стопа похађања средње школе од стране дјевојчица и дјечака, њиховим потребама, затим у вези са коришћењем културних, рекреативних и спортских објеката, као и у вези са браковима међу малољетницима и коришћењем здравствених услуга. Подстицаји којима се промовише рад удружења популарних међу младим женама и дјевојкама, њихов приступ информационој технологији и, што је најважније, потпун и равноправан приступ вишим нивоима образовања, још су неке мјере које стварају основ за заговарање равноправности полова на дугорочном основу.²²

21 *Закључне примједбе Одбора за елиминацију дискриминације жена: Босна и Херцеговина*, став 18 и 30.

22 *Види члан 18 Закона о равноправности полова*, који прописује обавезно разврставање било каквих података у области равноправности полова, прикупљених од стране јавних институција и приватних компанија.

Прикупљање података потпомоћи ће ревизију буџетских издвајања како би се рјешавале негативне посљедице неравномјерне расподеле финансијских средстава, посебно у смислу репродуктивног здравља и дјечијих вртића. Прикупљање података и одређивање контакт особа за жене и дјевојке у локалним институцијама и организацијама такође би могло да пружи подршку осталим текућим реформама у области људских права у Босни и Херцеговини. Надаље, многи центри за социјални рад у Босни и Херцеговини раде на утврђивању најугроженијих категорија становништва и обезбјеђују им равноправан приступ социјалној помоћи. Општинске комисије за равноправност полова и грађанска друштва имају важну улогу у пружању подршке у овом погледу.

е) Улога грађанског друштва

Постоје неки важни и занимљиви изузеци када су те комисије у питању у смислу ефективног рада. Ти примјери углавном се односе на општине у којима је успостављена сарадња са грађанским друштвом у сфери равноправности полова и којима се активности обављају на координиран начин. Све осим једне од осам општина које су успоставиле сарадњу са невладиним организацијама наведеним у прилогу, осмислиле су конкретне активности у оквиру својих надлежности.

У општини Модрича, на примјер, Комисија за равноправност полова обавила је активности у оквиру кампање, под називом „16 дана активног ангажовања у борби против насиља над женама“.²³ Општина је издвојила финансије и заједно са невладином организацијом „Будућност“, Комисија је водила кампању, користећи постере и летке, као и организовањем округлих столова на тему насиља над женама и дискриминације на основу пола. Чланови ове Комисије такође су изнијели приједлог у вези са женама и економским приликама, као и анализу Закона о равноправности полова, у свјетлу приоритета ове општине. Као резултат тога, Скупштина општине се консултује са Комисијом по питањима равноправности полова, а највећи број пројеката реализује се у сарадњи са невладином организацијом „Будућност“. Почетком 2008. године, оваква сарадња је подстакла Скупштину општине да усвоји протокол о сарадњи институција које раде на заштити жртава насиља у породици.

Исто тако, Комисија за равноправност полова општине Тузла сарађује са грађанским друштвом, у овом случају са невладином организацијом „Хоризонти“. Њихова сарадња покрива области, као што су: жене у медијима, обухватање питања равноправности полова планирањем буџета и превенција рака дојке. Што се тиче јавног живота, Комисија је упутила писани апел свим политичким странкама да обезбиједе адекватно учешће жена у својим структурама. Поред

23 „16 дана активног ангажовања у борби против насиља над женама“ иницијатива је покренута од стране Уједињених нација у знак обиљежавања 25. септембра, Међународног дана елиминације насиља над женама, UNGA Резолуција 54/134, (1999).

тога, критиковала је и постављање постера у Тузли, на којима су приказиване жене у понижавајућем положају, а активна је и у другим областима.

Још један примјер плодноне сарадње комисије за равноправност полова и грађанског друштва може да се нађе у Братунцу. *Форум жена* из Братунца обавио је активности на пружању потребних информација Комисији за равноправност полова у овој области, као и на повезивању чланова Комисије са женама активним у политичким странкама и са женама одборницама. Заједно заговарају промјене у многобројним подручјима које су од виталног значаја за остварење равноправности полова. Сви се слажу да ова сарадња представља инструмент спровођења бројних активности у овој општини на повећању нивоа равноправности полова. Један примјер тога јесте повећање од 15 одсто у погледу заступљености жена у управним и надзорним одборима институција, основаних под покровитељством општинских власти: дом здравља, јавно комунално предузеће, средња школа, дјечији вртић, библиотека, дом културе и спортски центар. Многе иницијативе су произашле из ове сарадње, као што су: издвајања намјенских средстава из општинског буџета за 2007. годину за борбу против насиља у породици, бесплатна правна помоћ грађанима, бесплатни љекарски прегледи ради откривања заразних болести у дому здравља за лица без здравственог осигурања, као и јавни позиви женама из мјесних заједница да се укључе у јавне расправе на тему општинског буџета.

Слично томе, Комисија за равноправност полова из Маглаја и невадина организација „*Forum Syd*“, током 2006. године, заједнички су организовале обуку у области међународног права и Закона о равноправности полова за чланове Комисије, те сачинили анализу учешћа жена у процесу доношења одлука у општинским органима управе. Комисија је такође сачинила информативни материјал да би промовисала равноправност полова, као и свој рад.

Са друге стране, у мјестима у којима је остварена таква сарадња, активности праћења такође су показале да је веома важно да напредак у потпуности не зависи од подршке партнерске невадине организације. Умјесто тога, без обзира на сарадњу остварену између комисије и грађанског друштва, потребно је увијек имати на уму чињеницу да је власт носилац одговорности за остварење Закона о равноправности полова и да се та одговорност не може пренијети на једну или више невадиних организација. На примјер, због снажне подршке невадине организације „Мост“, Комисија у Вишеграду неколико година спроводила је веома развијен програм. Између осталог, организовала је и неколико радио-емисија на локалном радију на тему остварења равноправности полова и Закона о равноправности полова. Међутим, измјеном правца рада невадиних организација и Комисија је престала с активним радом.

3. Закључне напомене и препоруке

Промовисање остварења равноправности полова у Босни и Херцеговини важна је област са становишта остварења обавеза у области људских права. Постоје бројни видљиви примјери приступа од нижих нивоа према вишим и доказа о добрим резултатима сарадње, остварене између органа управе и грађанског друштва.

Међутим, рад на укоријењеним узроцима дискриминације жена и промјени виђења јавности о улогама полова захтијева интензивније активности на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини. До данас, многе комисије за равноправност полова суочене су са бројним питањима која им отежавају рад и умањују њихов кредибилитет. Понекад се дешава да потреба да се задовољи политичка заступљеност политичких странака има већи значај у односу на стручност или изражену спремност на остварење одређеног аспекта равноправности. Због тога је код многих чланова комисије уочено недовољно познавање и недостатак спремности на остварење стандарда у области равноправности полова, што је основни разлог њиховог именовања.

На крају, ова појава одражава се на улоге полова у друштву, које се у овом Извјештају помињу у контексту раскорака присутног у односу између броја мушкараца и броја жена који живе испод границе сиромаштва, те ниске заступљености жена у процесу доношења одлука и ниске заступљености на кључним руководећим позицијама. Грађани често нису упознати са радом комисија за равноправност полова, нити знају у којој мјери такве комисије могу да интервенишу у случају дискриминације и осталих кршења људских права жена. Изузеци постоје, и овај кратки преглед показује да они углавном постоје тамо гдје су комисије развиле блиску сарадњу са грађанским друштвом. На тај начин ствара се радна атмосфера у којој расте свијест о кључним проблемима, а одлуке о мјерама које је потребно предузети да би се они ријешили доносе се брзо и ефикасно. Слично томе, бољи однос заступљености полова унутар комисија за равноправност полова помогао би да принципи равноправности полова добију и мјесто и значај који заслужују како међу политичарима тако и међу грађанима.

Другим ријечима, државна и ентитетска тијела за равноправност полова треба да осмисле стратегије за реализацију Акционог плана за равноправност полова које одговарају на потребу за израдом општинских планова активности у области равноправности полова, уколико је то потребно, и давањем приједлога измјена и допуна Закона о равноправности полова. Надаље, ентитетски центри за равноправност полова и општине треба да изврше ревизију процеса именовања чланова комисија, додатно побољшају њихово познавање стандарда у области равноправности полова, укључе грађанско друштво у рад комисија и разраде процес усвајања расподјеле буџетских средстава, уз уважавање постављених циљева у области остварења равноправности полова. Боља упознатост са препорукама Комисије за елиминисање дискриминације жена, управо представља једну од мјера која би побудила расправу на ову тему и, надамо се, довела до израде планова активности

у области равноправности полова на локалном нивоу. Боље познавање CEDAW конвенције и околности које су довеле до њеног доношења свакако би омогућило члановима комисија да боље разумију принципе свог рада и дистанцирају се од препрека које су, како се то чини, резултат поступка њиховог именовања или политичких циљева. Због тога, Мисија ОББС-а даје сљедеће препоруке:

Ентитетским центрима за равноправност полова:

- Након консултација с актерима на свим нивоима унутар механизма за остварење равноправности полова и консултација с осталим учесницима, извршити ревизију постојећих упутстава за комисије за равноправност полова како би се дале детаљне смјернице у вези са њиховим мандатом и одговорностима у области заштите и промовисања равноправности полова на локалном нивоу;
- У сарадњи с општинама, размотрити идеју израде:
  - ✓ Описа послова за чланове комисије, који садржи смјернице у вези са конкретним пословима и одговорностима;
  - ✓ Стандардизоване декларативне изјаве за чланове комисија за равноправност полова и остале кључне актере, којом се наглашава њихова преданост испуњењу стандарда равноправности полова уграђених у међународне и домаће прописе.
- Обезбиједити активну подршку процесу реформе на општинском нивоу у процесу примјене Закона о равноправности полова и Акционог плана за равноправност полова;
- Именовати контакт особе за рад с општинским комисијама за равноправност полова при ентитетским центрима за равноправност полова;
- Обезбиједити систематски приступ активностима обуке чланова комисија и тражити подршку и ресурсе од стручњака у области равноправности полова, општина и невладиних организација;
- Организовати дистрибуцију и примјену стандардизованих материјала за обуку, као и коришћење практичних средстава за рад од стране чланова комисије;
- Разрадити мјере ради јачања надзора и одговорности, на примјер, увођењем општинских захтјева за израду полугодишњих извјештаја, који ће уврстити податке о оствареном напретку и препрекама у раду локалних тијела за остварење равноправности полова;
- Омогућити размјену података, посебно у вези са стеченим искуствима и најбољим примјерима из праксе, између локалних комисија за равноправност полова, те омогућити редовно информисање о актуелним активностима на терену, као и о проблемима на које указује грађанско друштво.

Скупштинама општина (СО)/општинским вијећима (ОВ) и начелницима општина:

- Успоставити комисије за равноправност полова у општинама, уколико то већ није учињено;
- Измијенити и допунити поступак именовања како би се омогућило да именовани чланови комисија за равноправност полова располажу како стручним искуством тако и познавањем стандарда у области равноправности полова;
- Омогућити равноправну заступљеност полова међу члановима комисија за равноправност полова, као и заступљеност сектора грађанског друштва;
- Омогућити рад у области равноправности полова и израду планова активности, спровођењем мјера којима се омогућава правилна и благовремена размјена информација и консултације с општинским комисијама за равноправност полова, прије предузимања радњи или доношења одлука које би могле да имају утицаја на стање или другачији приступ правима жена и мушкараца;
- озбиљно размотрити, те уколико је потребно, у пракси спровести препоруке комисија за равноправност полова и ријешити проблеме на које су те комисије указале;
- Распоредити одговарајуће финансијске и материјалне ресурсе за потребе реализације активности комисија за равноправност полова у општинским буџетима, као и у оквиру процеса планирања расподјеле ресурса.

Комисијама за равноправност полова:

- Извршити процјену рада невладиних организација и осталих актера грађанског друштва који активно раде у области остварења равноправности полова у општини и позвати стручне представнике да се укључе у рад комисија за равноправност полова;
- Утврдити потребе у области обуке чланова комисија и кључних званичника општина;
- Активно тражити информације о активностима и искуствима других комисија за равноправност полова, посебно у вези са стеченим искуствима и најбољим примјерима из праксе;
- Омогућити редовну комуникацију и координацију с ентитетским центрима за равноправност полова; и
- Израдити стратешке планове у области остварења равноправности полова, у сарадњи с ентитетским центрима за равноправност полова, доставити одговарајуће захтјеве за издавајање буџетских средстава скупштинама општина или општинским вијећима, те доставити ентитетским центрима за равноправност полова годишње извјештаје о активностима, у складу са одговарајућим смјерницама.

Анекс: Преглед одабраних комисија за равноправност полова чији је рад пратило Одјелјење за људска права, закључно са јулом 2008. године

Општина	Година оснивања	Локација/састав	Чланови (број, стручност, финансијска накнада, именовање)	Активност (редовни састанци, активности од значаја за равноправност полова)	Контакти са Центром за равноправност полова	Сарадња са невладиним организацијама (НВО)
Сарајево Центар	Да (2005)	У саставу ОВ	7 чланова/припадника пол. странака/именованих од стране ОВ	Да	Да	Да
Сарајево Нови Град	Да (2005)	У саставу ОВ	7 чланова/припадника пол. странака/именованих од стране ОВ	Да	Редован контакт	Да
Бања Лука	Да (2006)	У саставу СО	7 чланова именованих од стране СО који примају накнаду за сваки састанак	Не (одржан само један састанак)	Не	Не
Бијељина	Да (2006)	У саставу СО	Припадници пол.странака/именовани од стране СО/предсједник не прима накнаду, остали чланови примају накнаду за сваки састанак	Да	Нема редовног контакта	Нејасно
Брчко	Да (2004)		Припадници пол.странака	Не (Влада БД повукла подршку)		
Добој	Да (2007)	У саставу СО	Чланови СО	Да	Повремен контакт	
Фоча	Да (2006)	У саставу СО	3 члана	Не	Не	Не
Коњиц	Да (2006)	У саставу ОВ	3 члана (стручњаци)/именовани од стране ОВ/плаћени	Да	Да	Да

Котор Варош	Не	Нема података	Нема података	Нема података	Нема података	Нема података
Ливно	Да (2004)	У саставу ОВ	5 чланова (3 одборника и 3 предст. грађ друштва), не примају накнаду	Не	Не	Не
Мостар	Да (2007)	У саставу ОВ	7 чланова (5 одборника, 2 из НВО-а)	Да (на <i>ad hoc</i> основи)	Не	Да
Неум	Да (2006)	У саставу ОВ	Именовани од стране ОВ, нема представника НВО-а	Не	Не	Не
Приједор	Да (2001)	У саставу СО	5 чланова/припадници пол.стр./одборници/нису плаћени	Не	Не	Да
Сребреница	Да (2003)	У саставу СО	5 чланова (3 одборника, нема представника НВО-а) припадници пол.странака, плаћени по састанку	Да	Повремен контакт	Да (обука у области од зн. за равн.полова)
Столац	Не	Нема података	Нема података	Нема података	Нема података	Нема података
Травник	Да (2005)	У саставу ОВ	5 чланова (одборници) именовани од стране ОВ/нису плаћени	Да	Да	Да
Требиње	Да (2006)	У саставу СО	5 чланова/нису плаћени/именовани од стране СО	Не	Не	Не
Тузла	Да (2004)	У саставу ОВ	Припадници пол.странака/именовани од стр. ОВ	Да	Редован контакт	Да
Завидовићи	Да (2005)	У саставу ОВ	5 чланова/плаћени по састанку	Да	Повремен контакт	Да
Зеница	Да (2005)	У саставу ОВ	5 чланова/нису плаћени/припадници пол.странака	Не	Повремен контакт	Не
Зворник	Да (2004)	Кабинет начелника	Запосленици општине	Не	Не	Не